

Οι επιπτώσεις της εξέγερσης στην οικονομία της Αιγύπτου

Έξι μήνες μετά την «εξέγερση του παπύρου» (οι αιματηρές διαδηλώσεις ξεκίνησαν την 25^η Ιανουαρίου του 2011), η οικονομία της χώρας, που βασίζεται κυρίως στην τουριστική βιομηχανία, τις εισπράξεις από τη διώρυγα του Σουέζ, τις εξαγωγές υδρογονανθράκων και τα μεταναστευτικά εμβάσματα, συνεχίζει να πλήττεται σημαντικά.

Ανεργία, φτώχεια και οικονομική ανάπτυξη

Μετά την απομάκρυνση του Mubarak από την εξουσία, η αιγυπτιακή οικονομία παρουσίαζε σημάδια περαιτέρω επιδείνωσης, αφενός λόγω των χρόνιων προβλημάτων, όπως το υψηλό επίπεδο ανεργίας (η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Αιγύπτου ανακοίνωσε ότι το πρώτο τρίμηνο του 2011 η ανεργία ανήλθε από 8,9% στα τέλη του 2010 σε 11,9%, αλλά ανεπίσημα κυμαινόταν μεταξύ 15 και 20%), η άνιση κατανομή του εισοδήματος με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του χάσματος μεταξύ φτωχών και πλούσιων, το υψηλό ποσοστό του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας (το 40% των Αιγυπτίων διαβίει με δύο δολάρια την ημέρα), και αφετέρου τα επιπρόσθετα προβλήματα που προέκυψαν από την επανάσταση της 25^{ης} Ιανουαρίου.

Σύμφωνα με στοιχεία του Γραφείου Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Κάιρο, έτσι όπως είχε διαμορφωθεί η οικονομική κατάσταση της χώρας, οδήγησε την κυβέρνηση να μειώσει τις προσδοκίες της για την οικονομική ανάπτυξη σε 4% από 7% (πρόβλεψη πριν την εξέγερση), για το χρονικό διάστημα Ιούλιος 2010 – Ιούνιος 2011. Σε ανάλογη εκτίμηση προέβη το Μάρτιο και ο οίκος αξιολόγησης Moody's. Συγκεκριμένα, εκτίμησε ότι η κάμψη του τουριστικού τομέα, των άμεσων ξένων επενδύσεων, των μεταναστευτικών εμβασμάτων και της ιδιωτικής κατανάλωσης θα μειώσει το ρυθμό της οικονομικής ανάπτυξης της χώρας κατά 2% τους επόμενους 12-18 μήνες. Αντίθετα, το ΔΝΤ πρόβλεψε ότι η οικονομική ανάπτυξη θα κυμανθεί περίπου στο 1%, ποσοστό αρκετά χαμηλότερο του 5,1% του προηγούμενου οικονομικού έτους.

Υποβάθμιση των αιγυπτιακών ομολόγων και τραπεζών

Το Φεβρουάριο, ο Moody's προχώρησε σε υποβάθμιση των αιγυπτιακών ομολόγων από Ba2 σε Ba3, ένεκα της ρευστότητας στη διαδικασία μεταβίβασης της εξουσίας και του ελλείμματος εσωτερικής ασφάλειας. Τον επόμενο μήνα, για τους ίδιους λόγους αλλά και εξαιτίας της χαμηλότερης βαθμολογίας του δημοσιονομικού χρέους, ο Moody's υποβάθμισε το τραπεζικό σύστημα της Αιγύπτου από σταθερό σε αρνητικό. Επίσης, εκτίμησε ότι σε συνδυασμό με την αναμενόμενη μείωση της οικονομικής ανάπτυξης είναι πιθανό να επηρεασθεί η ποιότητα του ενεργητικού του τραπεζικού τομέα, οι επιχειρηματικές προοπτικές καθώς και η κερδοφορία του.

Μεταναστευτικά εμβάσματα

Το Μάρτιο, οι εκτιμήσεις για την ανεργία, την απώλεια των μεταναστευτικών εμβασμάτων και την άνοδο των τιμών των τροφίμων ήταν δυσοίωνες εξαιτίας και των υπόλοιπων γεωπολιτικών εξελίξεων, που συνέβαιναν στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής. Ιδιαίτερα, ο εμφύλιος στη Λιβύη αναμενόταν να επηρεάσει αρνητικά την εισροή μεταναστευτικών εμβασμάτων και τις εκεί αιγυπτιακές επενδύσεις, καθώς πριν την κρίση στη γειτονική χώρα εργάζονταν περίπου 1,5 εκατ. Αιγύπτιοι εργάτες. Μάλιστα, ακούγονταν από ειδικούς προτροπές να κατευθυνθούν οι επιστρέφοντες από τη Λιβύη σε νέες αγορές, όπως της Ελλάδας και της Ιταλίας.

Σύμφωνα με στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Αιγύπτου, οι απώλειες από τα μεταναστευτικά εμβάσματα επηρέασαν σε κάποιο βαθμό και το ισοζύγιο πληρωμών της Αιγύπτου, το οποίο παρουσίασε έλλειμμα 3 δισ. δολάρια τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2011. Για το οικονομικό έτος 2010-2011, το υπουργείο Οικονομικών της Αιγύπτου προέβλεψε αύξηση του δημοσιονομικού ελλείμματος σε 8,5% του ΑΕΠ από 7,9% το προηγούμενο οικονομικό έτος. Αντίθετα, το ΔΝΤ προέβλεψε ότι ο ρυθμός ανάπτυξης θα κυμαινόταν στο 1% (ποσοστό αρκετά μικρότερο του 5,1% του προηγούμενου οικονομικού έτους).

Πληθωρισμός

Τους δύο πρώτους μήνες μετά την εξέγερση, η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Αιγύπτου ανακοίνωσε ότι σημειώθηκε αύξηση των τιμών καταναλωτή: 10,7% το Φεβρουάριο και 11,5% το Μάρτιο. Επίσης, Αιγύπτιοι αναλυτές προέβλεψαν αύξηση του πληθωρισμού για το 2011, εξαιτίας της υποτίμησης του εθνικού νομίσματος και του εισαγόμενου πληθωρισμού.

Τουριστικός τομέας

Η τουριστική βιομηχανία της Αιγύπτου απασχολεί περίπου το 12% του αιγυπτιακού εργατικού δυναμικού. Το 2010, επισκέφτηκαν την Αίγυπτο 14,8 εκατ. τουρίστες αποφέροντας στην αιγυπτιακή οικονομία 13 δισ. δολάρια, που συνιστά το 11,5% του ΑΕΠ της χώρας.

Αμέσως μετά την έναρξη των αιματηρών διαδηλώσεων -εποχή αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας- παρατηρήθηκε δραματική μείωση της τουριστικής κίνησης, εξαιτίας της οποίας τα ξενοδοχεία και οι τουριστικές επιχειρήσεις στα θέρετρα της Ερυθράς Θάλασσας έδωσαν άδεια άνευ αποδοχών και επ' αόριστον στο 90% των περίπου 400.000 εργαζομένων. Επιπρόσθετα, αρκετές αεροπορικές εταιρείες έπαψαν να λειτουργούν στο αυξημένης τουριστικής δραστηριότητας υπό κανονικές συνθήκες αεροδρόμιο της πόλης Hurghada (νότια του Σουέζ στα παράλια της Ερυθράς Θάλασσας). Η πληρότητα των ξενοδοχείων στα κυριότερα θέρετρα έπεσε στο 10% (χαμηλότερο ποσοστό των τελευταίων χρόνων), ενώ τις τελευταίες ημέρες του Ιανουαρίου και τις πρώτες του Φεβρουαρίου, περίπου 250.000 τουρίστες ακύρωσαν τις πτήσεις τους προς τη Hurghada. Την ίδια χρονική περίοδο, σύμφωνα με έρευνα της Αιγυπτιακής Κρατικής Στατιστικής Υπηρεσίας, η Αίγυπτος είχε ήδη απολέσει περισσότερα από 1,28 δισ. ευρώ, από τον τουριστικό και οικοδομικό τομέα, λόγω των εξελίξεων που οδήγησαν στην παραίτηση του πρώην προέδρου Mubarak.

Για τις δύο πρώτες εβδομάδες του Μαρτίου 2011, το αιγυπτιακό υπουργείο Τουρισμού ανακοίνωσε ότι *«η πληρότητα των ξενοδοχείων ανήλθε από 5% σε 25%»* και ότι *«αναμένεται περαιτέρω αύξηση»*. Μάλιστα, αποφασίστηκε η λήψη μέτρων προσέλκυσης περισσότερων τουριστών, όπως βραχυπρόθεσμες μειώσεις τιμών και φύλαξη των τουριστικών θερέτρων από την αστυνομία. Σημειώνεται ότι τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο του 2010, η πληρότητα των αιγυπτιακών ξενοδοχείων κυμαινόταν μεταξύ 85 και 90%.

Τον Απρίλιο, ο αριθμός τουριστών παρουσίασε μείωση κατά 35,7% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2010, ενώ ο αριθμός των διανυκτερεύσεων μειώθηκε αντίστοιχα κατά 44,7%. Η μεγαλύτερη μείωση σημειώθηκε στις αφίξεις των τουριστών από τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης (<58,2%). Στις 23 Μαΐου, ο υπουργός Τουρισμού της Αιγύπτου, Dr. Monir Fakhri Abdel Nour, επισήμανε ότι *«η χώρα γνωρίζει μια συνεχόμενη ύφεση στον τομέα του τουρισμού, με αποτέλεσμα η αιγυπτιακή οικονομία να χάνει καθημερινά περίπου 40 εκατ. δολάρια»*.

Ακόμη και πέντε μήνες μετά την εξέγερση της 25^{ης} Ιανουαρίου, ο τουριστικός τομέας στην Αίγυπτο διερχόταν εξαιρετικά σοβαρή κρίση, αφού οι αφίξεις στα θέρετρα της Ερυθράς Θάλασσας παρουσίαζαν πτώση τουλάχιστον της τάξης του 50%.

Έσοδα από τη διώρυγα του Σουέζ

Η μέση ημερήσια μεταφορά πετρελαίου από τη διώρυγα του Σουέζ και τον ενεργειακό αγωγό SUMED (Suez-Mediterranean Pipeline) ανέρχεται σε περίπου 3,2 εκατ. βαρέλια πετρελαίου ανά ημέρα (Mb/d). Αρχικά, οι αναταραχές και οι απεργίες των Αιγύπτιων εργατών στον ενεργειακό αγωγό SUMED δημιούργησαν ανησυχίες για την ασφαλή ροή των υδρογονανθράκων από την Ερυθρά Θάλασσα προς τη Μεσόγειο. Παρόλα αυτά, τουλάχιστον τους πρώτους μήνες μετά την εξέγερση, τα έσοδα από τη διώρυγα του Σουέζ παρουσίασαν αύξηση, σε σχέση με τους αντίστοιχους μήνες του προηγούμενου χρόνου. Αυτό οφειλόταν κυρίως στη λήψη μέτρων από την κυβέρνηση για τη διατήρηση της εύρυθμης λειτουργίας της διώρυγας και στην αύξηση της τιμής του πετρελαίου. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι αναμένεται να επιτευχθεί η αρχική πρόβλεψη για συνολικά έσοδα 5 δισ. δολαρίων για το 2011 (ήδη, τα συνολικά έσοδα τους πρώτους πέντε μήνες του 2011 ανήλθαν στα 2,09 δισ. δολάρια), παρότι αποφασίσθηκε να μην αυξηθούν τα τέλη διέλευσης από τη διώρυγα.

Έσοδα από τη διώρυγα του Σουέζ τους πέντε πρώτους μήνες της εξέγερσης (Ιανουάριος-Μάιος 2011)

Μήνας	Έσοδα (σε εκατ. δολάρια)	Αύξηση σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2010	Παρατηρήσεις
Ιανουάριος	416,6	8,6%	Παρατηρήθηκε μείωση κατά 1,6% σε σχέση με το Δεκέμβριο του 2010
Φεβρουάριος	388,7	16,3%	Παραδοσιακά, το μήνα Φεβρουάριο παρουσιάζεται μειωμένη κίνηση στη διώρυγα.
Μάρτιος	413,5	9%	
Απρίλιος	434,6	15,9%	
Μάιος	436,6	10,5%	

Πηγή: Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Κάιρο

Τομέας υδρογονανθράκων

Η Αίγυπτος δεν θεωρείται σημαντική χώρα παραγωγής πετρελαίου, αφού παράγει περίπου 740.000 βαρέλια πετρελαίου ημερησίως, εκ των οποίων εξάγει μόλις τα 100.000 (2010). Αντίθετα, θεωρείται υπολογίσιμη χώρα στην παραγωγή φυσικού αερίου. Παράγει περίπου 64 δισ. κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως (bcm/y), από τα οποία εξάγει τα 19 bcm/y. Περίπου 5 bcm/y εξάγονται προς το Ισραήλ (καλύπτει το 43% των αναγκών του Ισραήλ και χρησιμοποιείται κυρίως για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας), την Ιορδανία (καλύπτει μεγάλο ποσοστό των αναγκών της χώρας για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας) και τη Συρία, μέσω ενός αγωγού φυσικού αερίου που διακλαδίζεται στο El Arish στα βόρεια της χερσονήσου του Σινά.

Τη 12η ημέρα των διαδηλώσεων (5 Φεβρουαρίου), σημειώθηκε έκρηξη σε δύο σημεία του αγωγού φυσικού αερίου El Arish-Ashqelon και El Arish-Amman, με αποτέλεσμα να διακοπεί η τροφοδοσία προς το Ισραήλ και την Ιορδανία. Σημειώνεται ότι δημοσιεύματα εκείνης της χρονικής περιόδου είχαν αναφέρει ότι «το αντιπολιτευόμενο αιγυπτιακό κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας δεν συναίνουσε με τη συνέχιση της παροχής φυσικού αερίου προς το Ισραήλ αλλά ούτε και με την ισραηλινο-αιγυπτιακή συμφωνία ειρήνης του 1979». Στις

27 Απριλίου, σημειώθηκε και δεύτερη βομβιστική επίθεση στον αγωγό φυσικού αερίου στην περιοχή El Arish του βόρειου Σινά, με αποτέλεσμα να διακοπεί και πάλι η ροή του αερίου και προς τις δύο χώρες, ενώ στις 27 Μαρτίου, πραγματοποιήθηκε και μια ανεπιτυχής απόπειρα ανατίναξης του ίδιου αγωγού. Ακολούθησαν διαπραγματεύσεις με την Ιορδανία, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα τη συμφωνία αύξησης της τιμής του εξαγόμενου φυσικού αερίου από 1,5 σε 4 δολάρια ανά εκατομμύριο θερμικές μονάδες, που μεταφράζεται σε ετήσια αύξηση της τάξης των 200 εκατ. δολαρίων. Μετά τις επανειλημμένες βομβιστικές επιθέσεις στον αγωγό φυσικού αερίου El Arish-Ashqelon, δύο εταιρείες αμερικανικών συμφερόντων (EMI-EGI LP και Ampral-American Israel Corp) μέτοχοι της EMG, που είναι υπεύθυνη για τη μεταφορά φυσικού αερίου από την Αίγυπτο στο Ισραήλ, απείλησαν ότι θα προσφύγουν σε διεθνή διαιτησία εναντίον της κυβέρνησης της Αιγύπτου, εάν η τελευταία συνέχιζε την αναστολή εξαγωγών φυσικού αερίου προς το εβραϊκό κράτος. Στις αρχές Ιουλίου, αποκαταστάθηκαν οι ζημιές στον αγωγό φυσικού αερίου και ξεκίνησε και η παροχή του προς το Ισραήλ και την Ιορδανία, αλλά μια τέταρτη έκρηξη στον ίδιο αγωγό σημειώθηκε στις 12 Ιουλίου.

Το Μάρτιο, η αιγυπτιακή κυβέρνηση αποφάσισε να συστήσει μια επιτροπή στελεχών των υπουργείων Οικονομικών και Πετρελαίου, προκειμένου να επαναδιαπραγματευόταν με την Gaz de France τις ανώτατες τιμές εξαγωγής φυσικού αερίου προς τη Γαλλία, καθότι η τιμή των 4 δολαρίων ανά εκατομμύριο θερμικών μονάδων υπολειπόταν κατά πολύ της αντίστοιχης τιμής στην ευρωπαϊκή αγορά, που ανέρχεται σε 10 δολάρια.

Η Αίγυπτος πιθανόν να αυξήσει μελλοντικά την παραγωγή υδρογονανθράκων, καθώς ανακαλύπτονται νέα κοιτάσματα, ειδικά στις βορειο-δυτικές περιοχές της χώρας. Τον Απρίλιο, η πετρελαϊκή εταιρεία Kuwait Energy Company ανακοίνωσε, ότι ανακάλυψε δύο νέα κοιτάσματα πετρελαίου στη δυτική έρημο της Αιγύπτου, αυξάνοντας συνολικά τις ανακαλύψεις της σε 11 μέσα σε τρία χρόνια. Οι αρχικές εκτιμήσεις έκαναν λόγο για συνολική παραγωγική ικανότητα 2.100 βαρελιών την ημέρα. Επίσης, τον ίδιο μήνα, η Apache Corp ανακοίνωσε ότι ανακάλυψε πέντε νέα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στην περιοχή Faghur της δυτικής ερήμου, ενώ από την αρχή του έτους η εταιρεία είχε πραγματοποιήσει συνολικά οκτώ ανακαλύψεις στην εν λόγω περιοχή.

Μέχρι στιγμής, τα έσοδα από τη λειτουργία της διώρυγας του Σουέζ και τις εξαγωγές υδρογονανθράκων δεν έχουν παρουσιάσει ιδιαίτερη πτώση. Αντίθετα, μετά τις νέες συμφωνίες αύξησης της τιμής του φυσικού αερίου αλλά και τις ανακαλύψεις νέων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων, προέκυψαν επιπρόσθετα έσοδα που θα ενισχύσουν την αιγυπτιακή οικονομία. Δεδομένου όμως ότι οι γεωπολιτικές εξελίξεις στην Αίγυπτο δεν έχουν ολοκληρωθεί, βραχυπρόθεσμα, είναι πολύ πιθανόν να ξεκινήσει το δεύτερο μέρος της «επανάστασης του παπύρου», με περαιτέρω αρνητικές συνέπειες για την αιγυπτιακή οικονομία και ιδιαίτερα τον τουριστικό τομέα και τις ξένες επενδύσεις, λόγω του ελλείμματος εσωτερικής ασφάλειας που θα προκύψει.

Γιαννακόπουλος Βασίλης